

II. ULUSLARARASI İSLAM KÜLTÜR VE MEDENİYETİ SEMPOZYUMU

KURBAN

Editörler:

Doç. Dr. Ahmet EKŞİ
Dr. Abdurrahman BULUT
Dr. Ahmet Emin DAĞ
Ahmet Faruk GÖKSÜN

Kocaeli 2022

ENSAR NEŞRİYAT TİC. A.Ş.

© Eserin her türlü basım hakkı anlaşmalı olarak Ensar Neşriyat'a aittir.

ISBN : 978-625-8201-31-4
Sertifika No: 50201

Kitabın Adı

II. ULUSLARARASI İSLAM KÜLTÜR VE
MEDENİYETİ SEMPOZYUMU
-KURBAN-

Yayın Yönetmeni

Hüseyin KADER
Adem SAYDAN

Editörler

Doç. Dr. Ahmet EKŞİ
Dr. Abdurrahman BULUT
Dr. Ahmet Emin DAĞ
Ahmet Faruk GÖKSÜN

Tashih ve Redaksiyon

Dr. Abdilmuid AYKUL
Dr. Ali İhsan KILIÇ
Afra KONYALI
Ahmet Faruk YOLCU
Ahmet ŞANVERDİ
Ali SATILMIŞ
Ayzade Asena GÖKDUMAN
Fatma Nur KALKAVAN
Kazım Berkay ÖZKARDAŞ
Mehmet Zahit KARADEMİR
Merve BOŞNAK
Mustafa BİLİCAN
Oğuzhan YILDIZ
Zühal KILIÇ

Kapak

Halil YILMAZ

Baskı

Step Ajans Matbaacılık

Göztepe Mah. Bosna Cad. No: 11 Mahmutbey-Bağcılar-İstanbul
Tel: 0212 446 88 46 Faks: 0212 446 88 24
Sertifika No: 45522

1. Basım

Ekim 2022/ 3.000 adet basılmıştır.

İletişim

Ensar Neşriyat Tic. A.Ş.

Düğmeciler Mah. KaRasûleyman Tekke Sokak No: 7 Eyüpsultan / İstanbul

Tel: (0212) 491 19 03 - 04 Faks: (0212) 438 42 04

www.ensarneyriyat.com.tr siparis@ensarneyriyat.com.tr

BALKANLARDA KURBAN İBADETİ

Tâhir ZEYNELHASÂNÎ*
Çev. Ahmet Faruk GÖKSÜN**

1. Komünist Yönetim Döneminde Kurban İbadeti

Başlamadan önce şunu belirtmek istiyorum. Balkanlarda yaşayan Müslümanlar aynı bölgede bulunmaları ve yaşamalarına hatta aynı tarihi kaderi paylaşmalarına rağmen gerek siyasi gerek dini açıdan aynı koşullar altında yaşamamaktadırlar. Bu açıdan baktığımızda Balkanlardaki Müslüman devletleri eşit olarak görmemek gerekir. Başlangıçtan itibaren bunu göz önünde bulundurmamak okuma esnasında bizi daha tarafsız kılacak, ayrıca doğru şeyi doğru yerde yapmamıza katkı sağlayacaktır.

Balkanlardaki Müslüman devletlerarasında bulunan farklılıkların temel sebebi komünist dönemde yaşanan büyük değişiklikler ve bu dönemi takip eden süreçte yaşanan hızlı değişimlerdir. Bu devletlerin ortak noktası komünist rejimler tarafından yönetilmeleri olsa da komünizmin uygulanması ve din ile olan ilişkileri ülkelere göre farklılık göstermiştir.

Dini uygulamalara yönelik takınılan farklı tavırlar, doğrudan bazı dini uygulamaların öne çıkması, bazılarının ise gözden kaybolmasına sebebiyet vermiştir.

Arnavutluk bu konuda benzersiz bir örnektir. Nitekim orada bütün dinler ve bu dinlere yönelik uygulamalara kanun gereğince yasak konulmuş ve engellenmiştir. Geçmiş uzun yıllara dayanan kurban ibadeti dahi kanun gereği uygulanan bu yasak ve kısıtlamadan kurtulmamıştır.

Eski Yugoslavya'da siyasi ve fikri otoriteler kurban ibadetine modası geçmiş, gerekli olmayan eski bir adet olarak bakarlardı. Ancak Arnavutluk'ta kurban ibadetinin insanlar tarafından yapılmasına kesinlikle fırsat verilmemiştir. Bu durumun ana sebebi herhangi bir dini uygulamanın kanun gereğince yasak olması ve cezalandırılmasıdır. Burada başka bir gerçek daha vardır ki o da insanların kurban gibi uygulamaları özel mülkiyet olarak isimlendirilen hiçbir şeye sahip olmadıklarından dolayı yapamıyor olmalarıydı. Çünkü her şey devletin kontrol ve mülkiyetindeydi.

* Admeria Kurum Başkanı, Arnavutluk.

** Arş. Gör., Kocaeli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku Anabilim Dalı, ahmetfarukgoksun@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0107-0492>

Yöre halkının aktardıklarına göre komünist rejim işi kurban günlerinde et satımını yasaklamaya kadar götürmüştü. Et satımına izin verdiği zamanlarda ise inek etlerinin yanında domuz etleri satılırdı ki insanlar kendiliğinden bundan uzak dursunlar.

Bununla birlikte şu nokta dikkate değerdir. Arnavutluk dâhil olmak üzere bölgede rejimin etkisinin nispeten az olduğu dağlık bölgelerde bazı dini uygulamalar devam etmiştir. Kurban ibadeti de devam eden bu uygulamalar arasındadır.

Bu ibadet, uygulamaya yönelimde azalma olsa dahi yılların geçmesine rağmen var olmaya devam etmiştir. İnsanlar kurbanlarını keserlerdi, ancak etlerini dağıtmazlardı. Burada şu noktanın eklenmesi gerekir. İnsanlar nezdinden bayram, kendini arefe günü ve bayram gecesinde hissettirirdi. Bu vakitler insanlar nezdinde daha popüler ve önemliydi. Buna binaen aile büyükleri eğer bir şey kesme ya da yemeğin çeşidini değiştirme imkânı varsa bunu bayram gecesi yaparlardı. Ancak çocuklarına aile sofrasındaki yemeğin artışının ya da o ziyafetin gerçek sebebini haber vermezlerdi.

2. Komünist Rejimin Düşmesinden Sonra Kurban İbadetinin İhyası

Doksanlı yıllarda komünist rejimlerin düşmesinden sonra bütün Balkan ülkelerinde kurban ibadeti hakkında nispeten bir canlanma ve parlama görülmüştür. Eski Yugoslavya ülkelerinde kurban ibadeti tekrar canlanmış ve yaygınlaşarak popüler hale gelmiştir. Ancak Arnavutluk'ta kurban ibadeti uzun bir zaman yerel halkın değil Arap ya da Türk hayır kuruluşlarının bir âdeti ya da dini sorumluluğu olarak görülmeye devam etmiştir. Bunun sebebi ise yerel halkın dini meselelerde hala yeni olmaları ve mescid yapımı, oruçluları iftar ettirme ve kurban kesme gibi uygulamalara alışkın olmamalarıdır.

Bu dönemde yardım kuruluşlarının kurban ibadeti üzerine yoğunlaşmalarının sebebinin aşağıdaki maddelerde açıklamak mümkündür.

a) Baskıcı rejimlerde yaşayan insanlar yoksulluk çekmekteydi. Bu rejimler insanları aşırı derecede yoksullaştırdı. Hatta öyle ki insanlar gerek fert gerek aile bazında et tüketimini nadir olaylardan biri olarak görmekteydi. Bundan dolayı hayri yardım kuruluşlarından -özellikle Arap kuruluşlar- büyük bir topluluk kurban keserek ülkenin her köşesinde dağıtımda bulundu.

b) Kurban etlerinin dağıtılması maddi ihtiyaca yardım etmesinin yanında insanları imana davet etmenin ve dini gelenekleri ihya etmenin güzel bir fırsatını oluşturmaktaydı. Nitekim bu insanlar en az otuz yılını dini geleneklere yönelik manevi bir baskı ve toplu bir yasak altında geçirmişlerdi.

Başka bir tabir ile ifade edecek olursak kurban etlerinin dağıtılması sadece maddi ihtiyaçları karşılamakla kalmamakta, din ve imana davet için güzel ve uygun bir fırsat oluşturmaktaydı.

İlk kurban etleri dağıtımının muhtaç olmalarının yanında kültürlü olan kesimlerde olumlu intibalar bıraktığını ve onları İslami kuruluşlara yaklaştırdığını hatırlamaktayım.

Burada kurban kelimesinin yakınlaşma, yakın olma gibi manaları tecelli etmektedir. Nitekim kurban etlerinin dağıtımı insanların maddi ihtiyacını karşılamasının yanı sıra manevi ihtiyaçlarına yönelik bir yakınlaşma sağlamaktadır.

3. Kurban Dağıtımının Amaçları ve Organizasyonun Gerekliliği

O vakitlerin üzerinden otuz yıl geçtikten sonra Balkan ülkelerinde uygulanan kurban organizasyonlarında şunları görmek mümkündür. Bu faaliyetlerin temel amacı bu işlerin belirli bir felsefe üzerine kurulması ve aramızda ilişki tesis etmesidir. Bu organizasyonlar, kurban ibadeti ile toplumun taşınmak istediği değerler ve hedefler arasında bir köprü vazifesi görmektedir.

a) Balkanlarda muhtaç kimselere yönelik kurban etlerinin dağıtımına ihtiyacın devam ettiği inkâr edilmez bir gerçektir. Bu ihtiyaç ister artsın ister azalsın özellikle son yıllarda bölgemizin bir gerçeğidir. Hali hazırda olduğu gibi bu alanda yerel yardım kuruluşları ile Türkiye, Arap ülkeleri ya da Batıdaki İslami kuruluşlardan olan uluslararası ortaklarının koordine halinde olması gereklidir. Bu koordine amaç muhtaç kimseler arasında yardım ve dayanışmanın gerçekleşmesini sağlamaktır. Bu durumun kurban ibadetinin amaçlarından birisi olduğu açıktır. Buna ek olarak bu organizasyonların halklarımız arasında dostluk ve kardeşliği pekiştirmesi hedeflenmelidir. Bu amaç belki de gelecekte birinci hedeften daha önemli hale gelecektir.

Şu da dikkate değer bir durumdur ki son senelerde bölgemizde düzenli olarak kurban kesen yerel Müslümanların sayısında büyük bir artış vardır. Bu durum genel olarak Balkanlarda özel olarak ise Arnavutluk'ta gözlemlenmektedir. Eskiden kurban eti dağıtımından faydalanan öğrenciler şu an bizzat kurban keserek ailelerine ve akrabalarına dağıtmaktadır. Kurban etlerinin muhtaçlara dağıtılmasının gerekliliği yanında şu da hatırlanmalıdır. Kurban, bizi aile bağlarının pekişmesi ve sıla-i rahimin artmasına yönlendirmelidir. Dedelerimiz kurban etlerinin dağıtımını esnasında bunun sırf kurban eti olmadığı, bilakis sadece kurbanın bir alameti olduğunu söylerlerdi. Bu kurbanlar halklarımızın toplumsal ve ailevi bağlarının pekiştirilmesinin bir simgesi olmalıdır. Bu tür gelenekler davet için bir fırsat ve kurban ibadetinin tekrar yaygınlaşması için bir teşviktir. Bu şekilde kurban ibadeti yavaş yavaş yaygın ve toplumsal bir olgu haline gelecektir.

b) Gerek yerel hayır kuruluşları gerek harici ortakları şu noktayı ciddiyetle düşünmelidir. Kurban etlerinin dağıtımını komünist rejiminin düşmesinin akabinde olduğu gibi etkili olmamakta ve imana davet konusunda bir fırsat sağlamamaktadır. Eskiden kurban, içlerinde aydın tabakasının (biraz maddi ihtiyacın da etkisi olmakla birlikte) da olduğu toplumun farklı tabakaları üzerinde olumlu bir etki bırakmaktaydı. Şu an ise şartlar büyük oranda değişti. “Bu tabakalara nasıl yaklaşabiliriz” sorusu üzerinde ciddiyetle düşünülmesi gerekmektedir. Bu topluluklarda etki bırakmak için gerekli modern vesileler nelerdir? Onların ihtiyaçları ve bizden bekledikleri nelerdir?

Biraz farklı bir ibare ile şu şekilde ifade etmek mümkündür. Günümüzde onların midelelerinin bizim kurbanlarımıza ihtiyacı yoktur. Ancak onların akılları, kalpleri ve hayatları bizim onlara yakınlaşmamıza ve fedakârlık yapmamıza şiddetle ihtiyaç duymaktadır.

Son yıllarda Türk yardım kuruluşlarının Balkanlarda kurban dağıtım kampanyaları yapmalarını mutlulukla izliyoruz. Ancak kendimize ciddiyetle sormamız lazım. Biz gerçekten doğru şeyi doğru zamanda ve uygun mekânda mı yapıyoruz? İster kabul edelim ister reddedelim hayır kuruluşları ve özellikle de Türkiye'den gelenler, geldikleri bölgenin tavrını ve anlayışını temsil etmektedir. Günümüzde genel olarak dünya özel olarak Balkan coğrafyası,

Türkiye'den (gerek resmi gerek gayri resmi olarak) kurban dağıtmanın ötesinde işler ve atılımlar beklemektedir.

Balkan ahalisi, asli değerlere yönelik doğrudan yatırımlar ve kurban eti dağıtmanın bilfiil bize öğrettiği amaçların daha fazlasını beklemektedir. Aynı zamanda fikri ve ruhi ihtiyaçların karşılanması noktasında daha fazla kararlılık beklemekte ve bölge sakinlerine yönelik günlük meydan okumaların azaltılmasını ummaktadır.

Dinlediğiniz için teşekkür ederim